

**Program profilaktyki i rozwiązywania
problemów alkoholowych na lata 2019-2021**

spis treści

I. DIAGNOZA ZJAWISKA PROBLEMÓW.....	3
ALKOHOLOWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM.....	3
1. Skala zjawiska w kraju.....	3
2. Rynek napojów alkoholowych w województwie podlaskim.....	5
3. Działalność Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.....	8
4. Pomoc dla rodzin z problemem alkoholowym dotkniętych przemocą w rodzinie.....	11
5. Profilaktyka szkolna i środowiskowa.....	16
II. program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych - wprowadzenie.....	19
III. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE.....	21
IV. MONITORING I WDRAŻANIE PROGRAMU.....	25
1. Harmonogram i finansowanie Programu.....	25
2. Monitoring Programu.....	25
3. Realizatorzy Programu.....	26
spis treści.....	2
I. DIAGNOZA ZJAWISKA PROBLEMÓW.....	3
ALKOHOLOWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM.....	3
1. Skala zjawiska w kraju.....	3
2. Rynek napojów alkoholowych w województwie podlaskim.....	4
3. Działalność Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.....	7
4. Pomoc dla rodzin z problemem alkoholowym dotkniętych przemocą w rodzinie.....	10
5. Profilaktyka szkolna i środowiskowa.....	15
II. Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych - wprowadzenie.....	18
III. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE.....	20
IV. MONITORING I WDRAŻANIE PROGRAMU.....	24
1. Harmonogram i finansowanie Programu.....	24

2. Monitoring Programu.....	24
3. Realizatorzy Programu.....	24

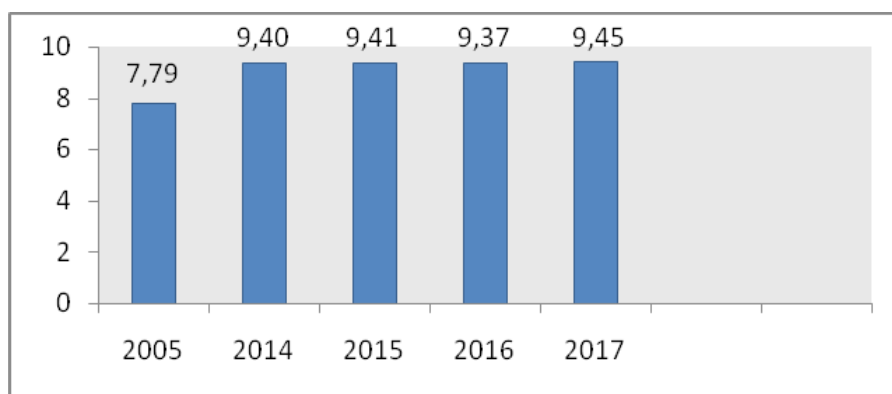
I. DIAGNOZA ZJAWISKA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

1. Skala zjawiska w kraju

Problemy wynikające z picia alkoholu stanowią obecnie jedną z ważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ na wiele obszarów np. poczucie bezpieczeństwa społecznego czy ogólny stan zdrowia mieszkańców. Problem uzależnienia od alkoholu jest znaczący zarówno w skali kraju, jak również w wymiarze lokalnym i regionalnym. Nie jest możliwe zdiagnozowanie liczby osób uzależnionych w województwie podlaskim, jak również w Polsce. Przyczyną tego stanu rzeczy jest to, że wiele osób mających tego typu problemy nie zgłasza się po pomoc, a nowych form uzależnień cały czas przybywa. Z danych GUS wynika, iż spożycie alkoholu w Polsce cały czas wzrasta. Przy jednoczesnym zmniejszeniu się konsumpcji alkoholu wysokoprocentowego wzrasta konsumpcja alkoholu niskoprocentowego. Spożycie alkoholu w kraju na jednego mieszkańca w 2005 r. wynosiło 7,79 litra, w 2006 roku wynosiło 8,28 litra, zaś w 2016 roku już 9,37 litra, natomiast w 2017 r. 9,45 litra. Z danych wynika, że na przestrzeni 12 lat spożycie alkoholu na jednego mieszkańca wzrosło o ponad 1,6 litra. Wynika z tego, że województwo podlaskie w 2017 r. zamieszkiwało

23 140 osób uzależnionych od alkoholu. Szacuje się, iż około 2% polskiej populacji to osoby uzależnione od alkoholu, zaś około 5-7% stanowią osoby pijące szkodliwie ¹.

Wykres 1. Ilość wypijanego alkoholu w kraju (średnio na 1 mieszkańca w litrach 100% alkoholu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Konsumpcja alkoholu ma bardzo ważny wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne zarówno jednostek, jak również ich rodzin. Konsekwencje dotyczą nie tylko osób pijących szkodliwie, ale wpływają na całą populację. Nadużywanie alkoholu powoduje wiele szkód społecznych m.in.: zakłócanie bezpieczeństwa publicznego, przemoc w rodzinie, ubóstwo i bezrobocie czy też przestępczość. Działania w zakresie zapobiegania problemom alkoholowym i rozwiązywania ich powinny być przedmiotem szczególnej troski ze strony organów administracji rządowej i samorządowej. Należy rekomendować zwiększenie

1 Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
<http://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty/132-statystyki> Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych [dostęp : 29.10.2018 r.)

edukacji na temat szkodliwości picia alkoholu szczególnie przez dzieci i młodzież a także zwiększenie edukacji publicznej mieszkańców gminy.

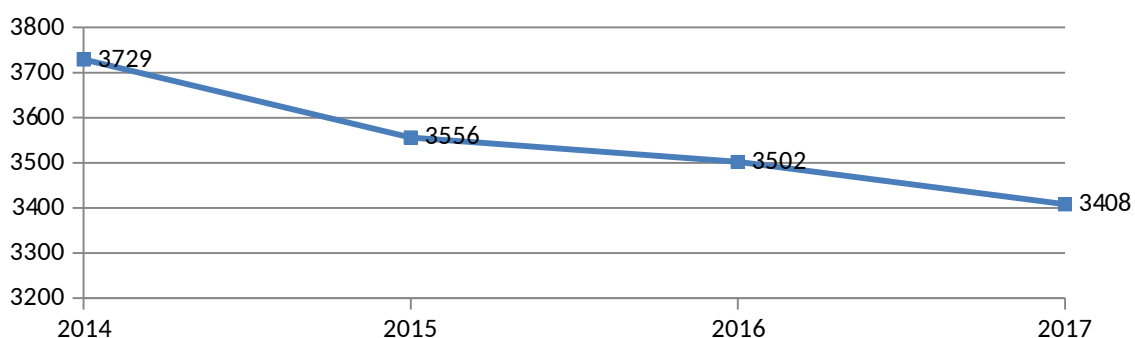
Na podstawie prezentowanych danych dotyczących skali problemów alkoholowych w kraju można wysnuć następujące wnioski:

- a) ilość spożywanego alkoholu w Polsce z każdym rokiem wzrasta (od roku 2005 do 2017 spożycie alkoholu na jednego mieszkańca wzrosło o ponad 1,6 litra)
- b) pomimo spadku konsumpcji alkoholu wysokoprocentowego wzrasta konsumpcja alkoholu niskoprocentowego.

2. Rynek napojów alkoholowych w województwie podlaskim

Analizując rynek napojów alkoholowych w województwie podlaskim należy zauważyć, że w roku 2017 liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych wyniosła łącznie 3 415, natomiast w roku 2016 punktów sprzedaży alkoholu było 3 502. W roku 2015 liczba punktów wynosiła 3 556, zaś rok 2014 był rokiem w którym liczba punktów sprzedaży była największa i wynosiła aż 3 729. Dane liczbowe wskazują, iż wszystkie punkty sprzedaży w województwie podlaskim z każdym kolejnym rokiem stopniowo maleją. W 2017 roku w województwie podlaskim było aż o 321 punktów sprzedaży alkoholu mniej w porównaniu do roku 2014.

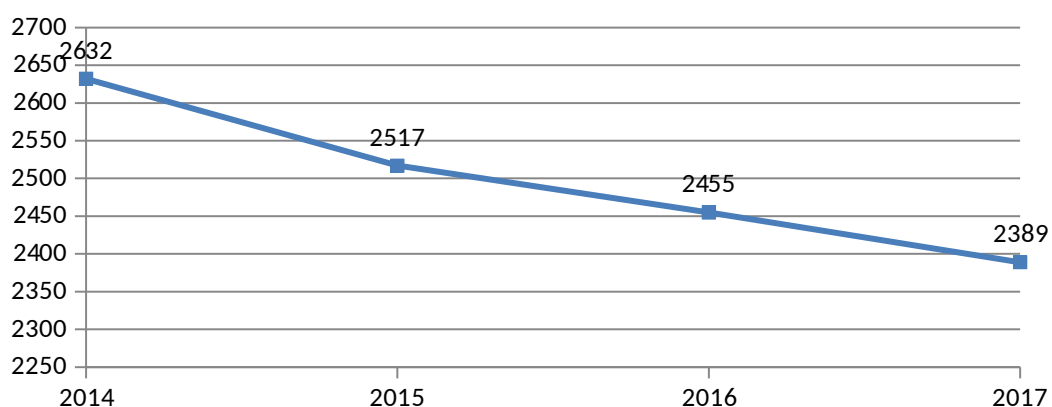
Wykres 2. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Tendencję spadkową można również zauważyć w odniesieniu do liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy). W roku 2017 liczba takich punktów wynosiła 2 389. Jest to o 243 punkty sprzedaży mniej w porównaniu do roku 2014.

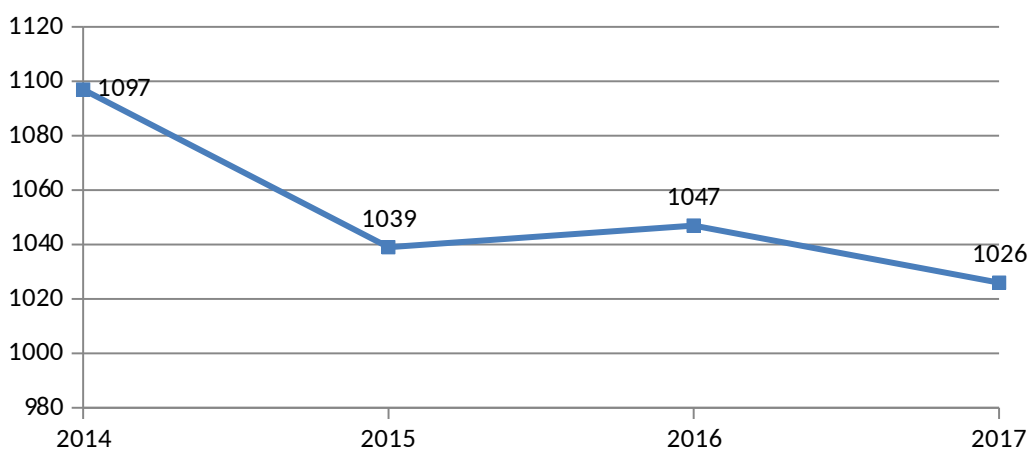
Wykres 3. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Inaczej przedstawia się sytuacja liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne). W analizowanych latach 2014-2017 różnica punktów sprzedaży wynosiła jedynie 71. Od roku 2015 do roku 2017 liczba punktów opiewała na zbliżonym poziomie.

Wykres 4. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

W 2017 roku wydano ogółem 563 (w 2016 r. – 551, w 2015 r. - 411, w 2014 r. - 505) jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, z czego 531 przekazano przedsiębiorcom posiadającym zezwolenia, zaś 32 jednostkom ochotniczych straży pożarnych. Na terenie gmin województwa podlaskiego wydano ponadto 23 zezwolenia przedsiębiorcom prowadzącym organizację przyjęć.

Dane liczbowe wskazują na fakt, iż suma zezwoleń obowiązujących w 2017 r. na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosła 8 060. W porównaniu do lat ubiegłych liczba zezwoleń nie uległa znaczącej zmianie. W 2016 roku wydano 8 106 zezwoleń, w 2015 roku -8026, zaś w roku 2014 – 8 027. W wyniku analizy stwierdzono, że w roku 2017 na terenie województwa podlaskiego przeprowadzono 5 interwencji (zawiadomienia o popełnieniu przestępstw zgłoszonych policji lub prokuraturze) przez gminę w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 43 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi². W 2017 r. nie zarejestrowano żadnego przypadku sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim bez zezwolenia, wbrew jego warunkom lub gdy jest to zakazane. Inaczej wyglądała sytuacja w latach poprzednich, ponieważ w 2016 r. zanotowano 2 przypadki sprzedaży alkoholu osobom nieletnim, natomiast w 2015 r. oraz w 2014 r. zarejestrowano po jednym takim przypadku.

W 2017 roku gminy z terenu województwa podlaskiego podjęły ogółem 10 decyzji w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych oraz 648 decyzji o likwidacji punktu sprzedaży. Ogółem liczba wygaszonych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosła 811.

Z przedstawionych powyżej informacji dotyczących rynku napojów alkoholowych w województwie podlaskim można sformułować następujące wnioski:

- a) liczba punktów sprzedaży w województwie podlaskim z każdym rokiem się zmniejsza (321 punktów sprzedaży mniej w stosunku do roku 2014)
- b) liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) również z każdym rokiem maleje (241 punktów sprzedaży mniej w porównaniu do roku 2014)
- c) liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) stopniowo maleje z każdym rokiem.

²Ustawa z dn. 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, z 2017 r. poz. 2245, 2439, z 2018 r. poz. 310, 650, 1669) Art. 43. 1. Kto sprzedaje lub podaje napoje alkoholowe w wypadkach, kiedy jest to zabronione, albo bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom podlega grzywnie

3. Działalność Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

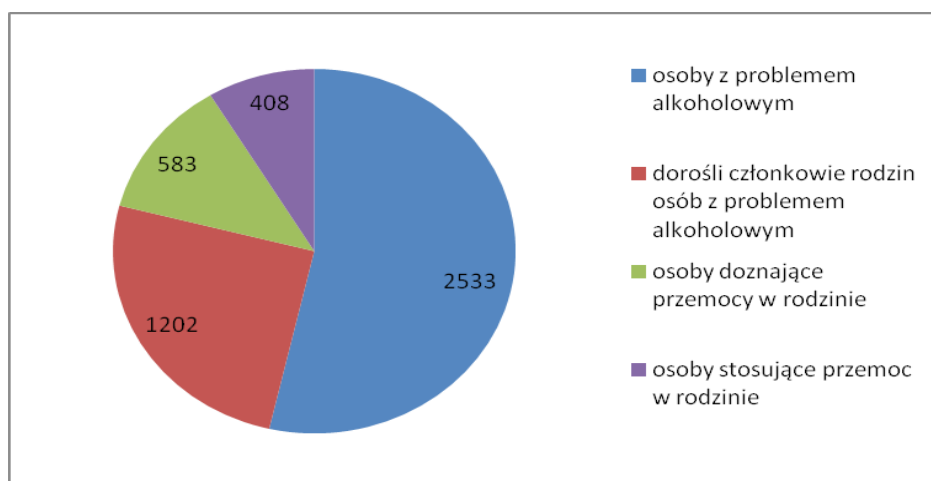
Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych powoływane są w każdej gminie przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Komisje te liczą średnio 7 członków. W 29 gminach województwa podlaskiego w ramach GKRPA działają podzespoły problemowe. Liczba członków komisji w 2017 r. wyniosła 808 osób.

Analiza danych wskazuje na fakt, iż w 2017 r. na terenie województwa podlaskiego w 47 gminach prowadzone były kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych przez gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Łącznie przeprowadzono 881 kontroli, zaś liczba skontrolowanych punktów sprzedaży to 759. Pozyskane dane informują, że w 67 gminach odbyły się szkolenia dla członków komisji.

Dane statystyczne Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) wskazują na fakt, iż w województwie podlaskim wzrosła liczba punktów konsultacyjno - informacyjnych dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin w porównaniu do roku poprzedniego. W 2017 r. na terenie 70 gmin województwa podlaskiego działały 93 takie punkty. W 2016 r. funkcjonowało 87 punktów konsultacyjno – informacyjnych, w 2015 r. 97, natomiast rok 2014 był najliczniejszy pod względem ilości punktów, ich liczba wynosiła 101. W 2017 roku placówki te objęły wsparciem 2533 osoby, udzielając w sumie 9 103 porady. Liczba pracowników tych punktów to 253 osoby, w tym 52 specjalistów terapii uzależnień (nadany certyfikat specjalisty psychoterapii uzależnień nadany przez PARPA). Dane pozyskane z gmin informują, że w 2017 r. klientami punktów konsultacyjnych dla osób z problemem alkoholowym było:

- o **2 533** - osób z problemem alkoholowym,
- o **1 202** - dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym (w tym współuzależnionych i DDA),
- o **583** - osób doznających przemocy w rodzinie,
- o **408** - osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wykres 5. Beneficjenci punktów konsultacyjno – informacyjnych dla osób z problemem alkoholowym w województwie podlaskim.

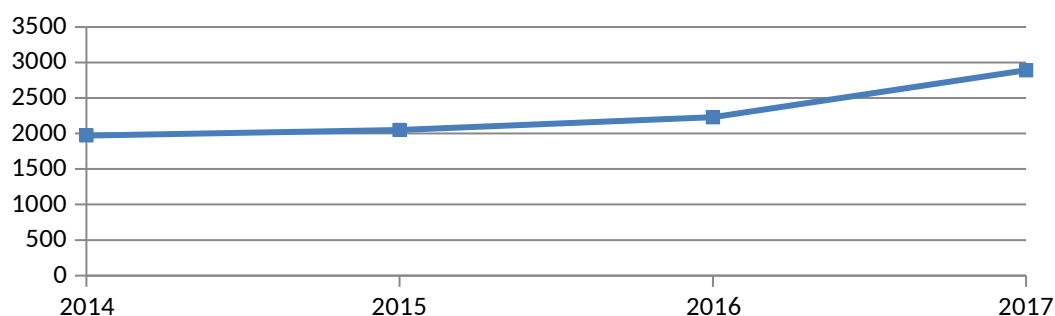
Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Dane liczbowe wskazują, że zdecydowaną większość beneficjentów punktów konsultacyjno – informacyjnych stanowią osoby z problemem alkoholowym, natomiast członkowie ich rodzin korzystający z porad punktów stanowią liczbę o ponad połowę mniejszą.

Na terenie województwa podlaskiego w 2017 r. działało łącznie 9 telefonów zaufania (3 działały całodobowo). W tym obszarze nie nastąpiły żadne zmiany od 2015 r.

Na terenie województwa podlaskiego w 2017 roku GKRPA w stosunku do 2 890 osób podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu (w 2016 r. liczba takich osób wynosiła 2 231, w 2015 r. obejmowała 2 051 osób, zaś 2014 r. – 1 972 osoby). Analiza danych liczbowych wskazuje na to, że z każdym kolejnym rokiem rośnie liczba osób, które są poddawane obowiązkowi leczenia się z uzależnienia od alkoholu.

Wykres 6. Liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Ponadto GKRPA przeprowadziły 2 776 rozmów z członkami rodzin osób z problemem alkoholowym (w 2016 r. liczba rozmów wynosiła 3 377). W przypadku 962 osób komisja wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego, dla porównania w latach ubiegłych liczba osób oscylowała na podobnym poziomie, z wyjątkiem roku 2015, kiedy GKRPA złożyły aż o 100 wniosków więcej niż w roku 2017.

Na terenie województwa podlaskiego w 2017 roku funkcjonowało łącznie 27 placówek leczenia odwykowego.

- 17 (PTU) Poradni Terapii Uzależnień,
- 4 (COTU) Całodobowych Oddziałów Terapii Uzależnień,
- 4 (DOTU) Dienne Oddziały Terapii Uzależnień,
- 2 (OLAZA) Oddziały Leczenia Alkoholowych Zespołów Abstynencyjnych.

W poszczególnych placówkach zanotowano następujące liczby pacjentów:

a) Uzależnionych łącznie 7 852 pacjentów (w 2016 r. – 8 819)

- PTU – 4 863 pacjentów, (w 2016 r.- 4 853)
- COTU – 1 305 pacjentów, (w 2016 r.- 1 242)
- DOTU – 397 pacjentów, (w 2016 r. - 360)
- OLAZA – 1 287 pacjentów. (w 2016 r. - 2 364)

b) Współuzależnionych PTU- 1895 pacjentów (w 2016 r. - 1926)

Z analizy danych wynika, iż łączna liczba uzależnionych pacjentów w poszczególnych placówkach, w porównaniu do roku 2016 zmalała o 967 osób. Wśród pacjentów współuzależnionych również odnotowano spadek o 31 osób.

Z przedstawionych powyżej informacji można sformułować następujące wnioski:

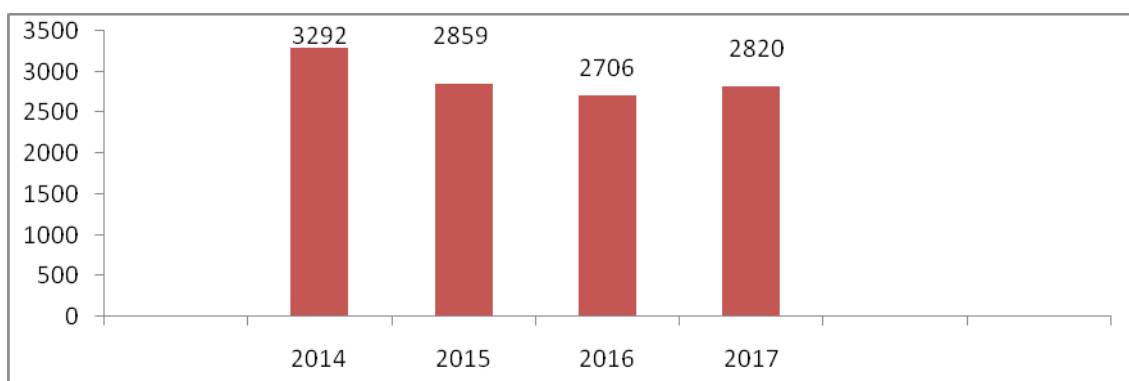
- a) nastąpił wzrost liczby punktów konsultacyjno-informacyjnych dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin
- b) nastąpił wzrost liczby osób, które poddawane są obowiązkowi leczenia się z uzależnienia od alkoholu
- c) nastąpił spadek wśród pacjentów uzależnionych i współuzależnionych.

Należy rekomendować dalsze powstawanie punktów konsultacyjnych dla osób uzależnionych i ich rodzin a także zwiększenie liczby dokonywanych kontroli w punktach sprzedaży alkoholu. Ważne jest również prowadzenie dalszych działań mających na celu podnoszenia kwalifikacji osób pracujących w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

4. Pomoc dla rodzin z problemem alkoholowym dotkniętych przemocą w rodzinie

Z nadużywaniem alkoholu bardzo często związane są inne zjawiska patologiczne, w tym przemoc. Prace gminnych komisji polegają również na pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, w ramach uczestnictwa w lokalnych zespołach interdyscyplinarnych oraz grupach roboczych. Liczba rodzin z terenu województwa podlaskiego, którym w 2017 r. udzielono pomocy w ramach grup roboczych, w skład których wchodził członkowie gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych to 2 820. W latach 2014-2016 dostrzegalny był spadek liczby rodzin, którym udzielono pomocy, zaś w roku 2017 odnotowano niewielki wzrost. Wspomniane dane liczbowe mówią o tym, że zjawisko przemocy w rodzinie bardzo często wiąże się z problemem alkoholowym.

Wykres 7. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy w ramach grup roboczych, w skład których wchodził członkowie GKRPA

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Dane ze sprawozdań gminnych wskazują na fakt, iż w 2017 r. na terenie województwa podlaskiego GKRPA udzieliły pomocy:

- 1 713 osobom doznającym przemocy w rodzinie (2016 r. – 1 580 osobom, w 2015 r. – 1754 osobom, w 2014 r. – 1563 osobom),
- 1 561 osobom stosującym przemoc w rodzinie (2016 r. – 1 388 osobom, 2015 r. – 1 408 osobom, 2014 r. – 1 233 osobom)
- 414 świadkom przemocy w rodzinie (w 2016 r. – 372 osobom, w 2015 r. – 439 osobom, w 2014 r. – 474 osobom).

Wśród zadań podejmowanych przez GKRPA wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w województwie podlaskim w 2017 roku, największa liczba działań dotyczyła prowadzenia rozmów interwencyjnych z osobami nadużywającymi alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy, zaś najmniejsza liczba działań odnosiła się do zawiadomienia prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się. Poniższe zestawienie tabelaryczne przedstawia szczegółowe informacje na temat liczby działań.

Wykres 8. Liczba działań podejmowanych przez gminne komisje wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w województwie podlaskim w 2017 roku

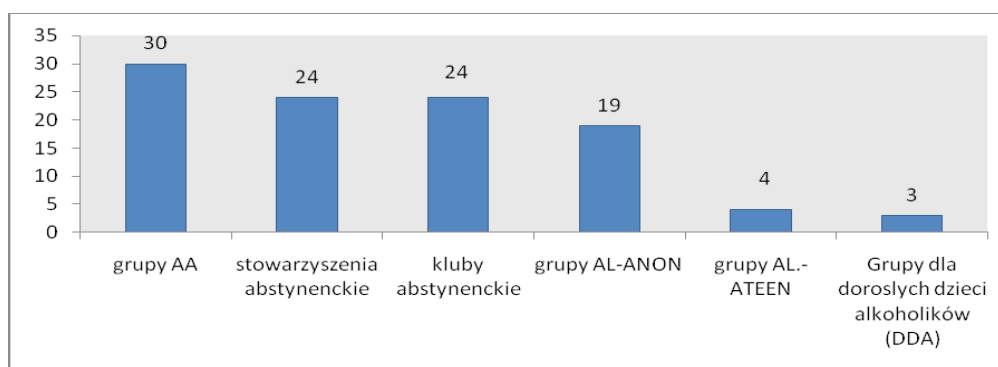
prowadzenie rozmowy z osobą doznającą przemocy w celu diagnozy jej sytuacji w rodzinie	1084
prowadzenie rozmowy interwencyjnej z osobą nadużywającą alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy	1100
motywowanie dorosłych ofiar przemocy do zgłaszania się do miejsc specjalistycznej pomocy	1090
motywowanie sprawcy przemocy do udziału w oddziaływaniach dla osób stosujących przemoc	985
poinformowanie o lokalnej ofercie pomocy dla dzieci krzywdzonych	418
uruchomienie procedury Niebieskiej Karty	137
zawiadomienie prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia innego przestępstwa z użyciem przemocy lub	24

groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej	
zawiadomienie prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się 207 kk	12
powiadomienie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

Na terenie gmin województwa podlaskiego w 2017 roku funkcjonowały łącznie 104 grupy pomocowe i samopomocowe. Poniżej przedstawiono dane na temat ich liczby z podziałem na poszczególne grupy.

Wykres 9. Grupy pomocowe i samopomocowe w województwie podlaskim w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017 r.

Analiza danych pozyskanych ze sprawozdań gminnych wskazuje na fakt, iż w 2017 r. na terenie województwa podlaskiego działało wiele jednostek/podmiotów udzielających pomocy i wsparcia mieszkańcom województwa podlaskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W poniższym zestawieniu wskazano liczby poszczególnych placówek, jednostek, grup wsparcia.

Tabela 1. Instytucje i grupy działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinach w województwie podlaskim w 2017 roku

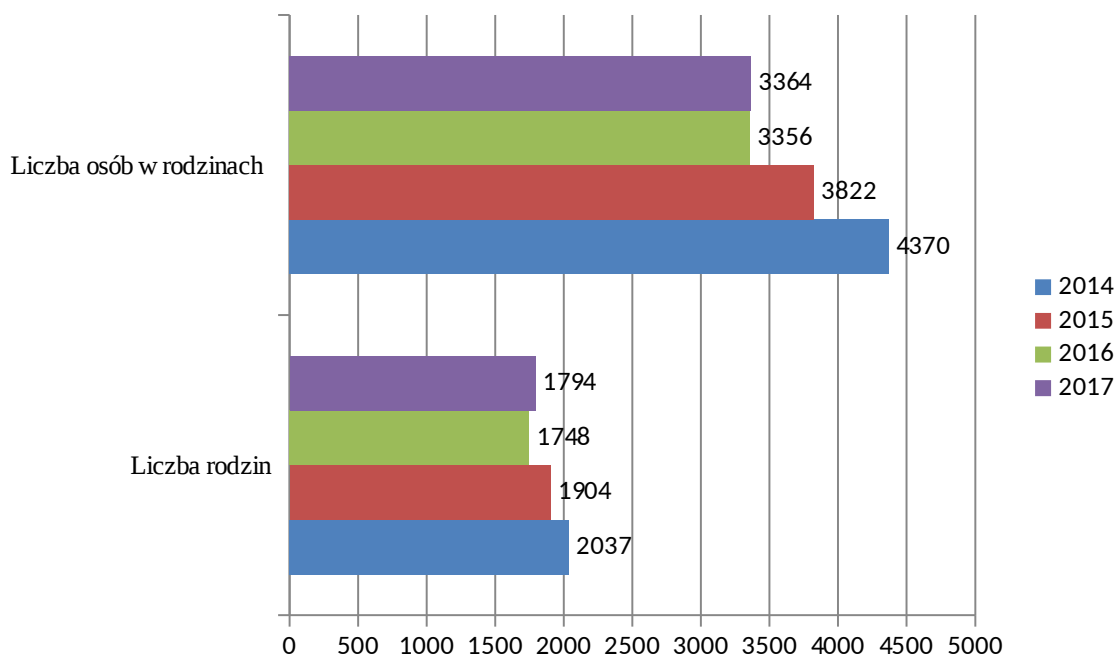
Grupy robocze do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie	4001
Punkty konsultacyjne udzielające pomocy/porad dla ofiar przemocy w rodzinie	52
Inne	30
Programy oddziaływań adresowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie	36
Grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	9
Telefony zaufania dla ofiar przemocy w rodzinie	8
Grupy terapeutyczne dla ofiar przemocy w rodzinie	6
Ośrodki interwencji kryzysowej	4
Schroniska /hostele dla ofiar przemocy w rodzinie	2

Placówki pomocy dzieciom - ofiarom przemocy w rodzinie	4
Ośrodki wsparcia	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017 r.

Kluczową rolę w przewyżczeniu problemów związanych ze zjawiskiem alkoholizmu pełnią jednostki pomocy społecznej (OPS). Podstawową formą prowadzonych przez nie usług są świadczenia materialne. Według raportu pn.: „Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Podlaskim w roku 2017 i w roku 2016” wynika, iż na przełomie analizowanych lat można było zauważyć tendencję zmniejszania liczby rodzin a także liczby osób w rodzinach objętych wsparciem z powodu alkoholizmu. Rok 2017 przyniósł niewielki wzrost takich osób.

Wykres 10. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w gminach województwa podlaskiego z powodu alkoholizmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS za rok 2017 i 2016

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Badania ESPAD 2015 wskazują, iż próby picia w roku 2015 ma za sobą 83,8% gimnazjalistów z klas trzecich i 95,8% uczniów drugich klas szkół ponad-gimnazjalnych. W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 71,7% młodszych uczniów i 92,7% uczniów starszych.³ Z analizy danych wynika, iż dostrzegalny jest spadek picia napojów alkoholowych w trzech możliwych kafeteriach odpowiedzi przez uczniów z III klasy gimnazjalnej, zaś wzrost spożywania alkoholu nastąpił u uczniów w II klasie szkoły ponad-gimnazjalnej.

Tabela 2. Picie napojów alkoholowych przez młodzież (dane ogólnopolskie)

Poziom klasy		2007	2011	2015
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	90,2	87,3	83,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	78,9	78,3	71,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	57,3	57,6	48,6
II klasy szkół	Kiedykolwiek	94,8	95,2	95,8

³ Europejski program Badań Ankiety w Szkołach ESPAD 2015.

ponad-gimnazjalnych	k w życiu			
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	92,0	91,6	92,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	79,5	80,4	82,3

Źródło : Europejski program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD 2015.

Wnioski dotyczące pomocy dla rodzin z problemem alkoholowym w województwie podlaskim:

- a) spadek liczby rodzin i liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2014-2016
- b) nieznaczny wzrost liczby osób i rodzin objętych pomocą społeczną w roku 2017
- c) wzrost z 101 do 104 grup pomocowych i samopomocowych

5. Profilaktyka szkolna i środowiskowa

Według informacji pochodzących ze sprawozdań PARPA-G1 na terenie 21 gmin województwa podlaskiego w 2017 roku prowadzono programy profilaktyczne rekomendowane. W programach tych udział wzięło 6 626 uczniów, 496 nauczycieli i wychowawców oraz 1834 rodziców.

Ponadto na terenie 58 gmin szkoły realizowały także inne programy profilaktyczne z obszaru profilaktyki uniwersalnej, w których uczestniczyło: 43 137 uczniów, 3 273 nauczycieli, wychowawców i pedagogów oraz 7 285 rodziców. W 2017 r. na terenie 14 gmin z terenu województwa podlaskiego prowadzone były inne programy profilaktyczne z obszaru profilaktyki selektywnej dla młodzieży z grup ryzyka, w których uczestniczyło: 3 493 uczniów, 422 nauczycieli i wychowawców oraz 422 rodziców.

Informacje pozyskane od gmin wskazują na fakt, iż w 8 gminach realizowano inne niż rekomendowane programy profilaktyczne tj. programy z obszaru profilaktyki uniwersalnej. Ich beneficjentami było: 817 uczniów, 110 nauczycieli, wychowawców i pedagogów oraz 137 rodziców.

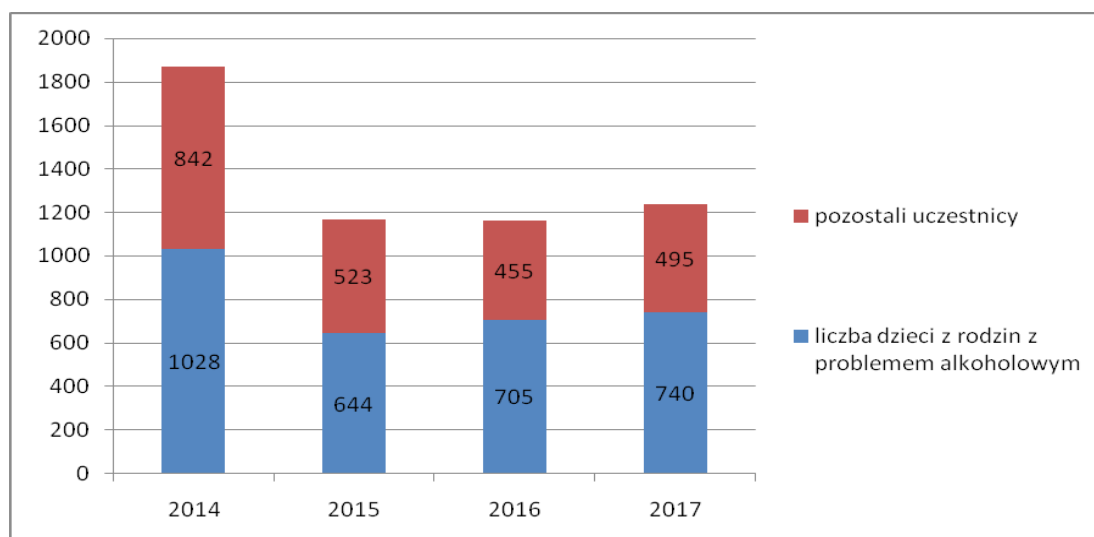
Tabela 3. Działania z obszaru profilaktyki szkolnej i środowiskowej w 2017 r.

Liczba gmin, w których prowadzono:		Liczba uczestników	Wysokość przeznaczonych środków finansowych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych
jednorazowe prelekcje, pogadanki	80	34 357	216 964,83 zł
spektakle profilaktyczne	69	18 536	165 363,12 zł
festyny i inne imprezy plenerowe (poza sportowymi)	81	50 436	628 907,38 zł
imprezy sportowe (turnieje, wyścigi, olimpiady itp. z wyjątkiem pozalekcyjnych zajęć sportowych)	73	29 996	418 887,51 zł
konkursy (plastyczne, literackie, muzyczne)	78	23 000	334 876,40 zł
programy i przedsięwzięcia profilaktyczne opracowywane realizowane przez młodzież, skierowane do grup rówieśniczych	11	2 236	37 535,45 zł
szkolenia/warsztaty dla rodziców	30	7 588	176 889,69 zł
szkolenia/warsztaty dla nauczycieli/wychowawców	33	2 081	57 236,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017 r.

W 2017 roku na terenie 16 gmin województwa podlaskiego działało łącznie 45 placówek specjalistycznych oferujących pomoc dzieciom z rodzin dotkniętych m.in. problemem alkoholowym. Analiza danych liczbowych wskazuje, że na terenie województwa podlaskiego przybywa placówek specjalistycznych. Od 2014 do 2016 r. funkcjonowało 40 tego typu placówek. Łączna liczba uczestników zajęć to 1 235 osób (w 2016 r. 1 160 osób, w 2015 r. – 1 167, w 2014 r. – 1 870), 740 osób objętych wsparciem specjalistycznym w 2017 r. stanowiły dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Liczba wychowawców w tych placówkach to 106 osób.

Wykres 11. Liczba dzieci objętych wsparciem placówek specjalistycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie PARPA-G1 - Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017r.

W 16 gminach województwa podlaskiego według danych za rok 2017 funkcjonowało 28 placówek opiekuńczych. Łączna liczba dzieci i młodzieży biorących udział w zajęciach wyniosła w 2017 roku 1 392 osób, z czego 562 stanowiły dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Liczba wychowawców w placówkach opiekuńczych to 68 osób.

W roku analizy w ramach gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na terenie 3 gmin z terenu województwa podlaskiego zorganizowane było 3 miejsca pomocy podwórkowej, liczba dzieci uczęszczających na zajęcia w miejscach pomocy podwórkowej to 97, z czego 33 dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Pieczę nad uczestnikami sprawowało 12 wychowawców.

Wnioski dotyczące profilaktyki szkolnej i pozaszkolnej w województwie podlaskim:

- a) nastąpił wzrost placówek specjalistycznych oferujących pomoc dzieciom z rodzin dotkniętych m.in.: problemem alkoholowym (z 39 placówek w 2016 roku do 45 w roku 2017)
- b) nastąpił spadek placówek opiekuńczych (z 34 placówek w 2016 roku do 28 w roku 2017).

Rekomenduje się kontynuację działań profilaktycznych na rzecz dzieci i młodzieży, jak również podjęcie bardziej intensywnych działań edukacyjnych skierowanych do dorosłych m.in.: rodziców i nauczycieli.

II. PROGRAM PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH - WPROWADZENIE

Analiza problemów alkoholowych w województwie podlaskim wskazuje, iż spożycie alkoholu w Polsce, jak również w województwie podlaskim stale wzrasta. Szeroka dostępność alkoholu sprawia, że coraz częściej sięga po niego młodzież a nawet dzieci, co ma negatywny wpływ na ich rozwój fizyczny oraz psychiczny. Zjawisko to często wiąże się z utrwalonymi wzorcami, które dzieci przejmują ze swoich domów rodzinnych. Alkohol niejednokrotnie jest czynnikiem, który przyczynia się do powstawania innych dysfunkcji w rodzinach, towarzyszy bądź wyzwała negatywne zjawiska społeczne, takie jak przemoc w rodzinie. Spożywanie alkoholu przez kobiety w ciąży może nieść za sobą szereg negatywnych skutków dla rozwoju poczętego dziecka. Bardzo istotną rolą realizatorów zadań z zakresu profilaktyki alkoholizmu jest uświadamianie społeczeństwa na temat Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) to zaburzenia rozwoju występujące u dzieci matek pijących alkohol w czasie ciąży. Zgodnie z danymi PARPA, aż 55% kobiet nie otrzymało od lekarza żadnych informacji dotyczących spożywania alkoholu w ciąży. Inne badania, przeprowadzone w Gdańsku w 2014 r. wykazały, że spożywanie alkoholu przez kobiety w ciąży jest powszechnym zjawiskiem. Do spożywania alkoholu w ciąży przyznała się co trzecia ankietowana kobieta. W związku z czym, zasadne jest ujęcie w Programie działań mających na celu upowszechnienie informacji na temat szkodliwości wynikających ze spożywania alkoholu. Nadużywanie alkoholu często jest także pierwszym krokiem do sięgnięcia po inne niedozwolone środki psychoaktywne.

Niezmiennie istnieje potrzeba strategicznego traktowania działań służących ich rozwiązaniu. Program ma na celu podejmowanie oraz inspirowanie działań na rzecz zapobiegania negatywnym skutkom spożywania alkoholu w województwie podlaskim. „Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2019-2021” jest już czwartym wojewódzkim programem ww. zakresie. Został opracowany w oparciu o „Strategię Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020”, zgodnie z:

- Obszarem II. Wypełnianie funkcji rodzin,
- Obszarem III. Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia
- Obszarem IV. Kapitał społeczny.

„Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2019-2021” wpisuje się w cele strategiczne i działania zapisane w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020.

Dokumentami, które regulują zadania i obowiązki w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi są również poniższe ustawy i rozporządzenia:

- Ustawa z dn. 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 487 z późn. zm.⁴).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 450 z późn. zm.⁵).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1390.)
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 160 z późn. zm.⁶).
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 z późn. zm.⁷).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2077 z późn. zm.⁸)

4 Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2015 r. poz. 1893, z 2017 r. poz. 2245 i poz. 2439 oraz z 2018 r. poz. 310, poz. 650 i poz. 1669, M. P. z 2017 r. poz. 181 oraz z 2018 r. poz. 159.

5 Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 650, poz. 723 i poz. 1365.

6 Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 138, poz. 650, poz. 1128, poz. 1375, poz. 1532, poz. 1669 i poz. 1693.

7 Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 650.

8 Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 62, poz. 1000, poz. 1366, poz. 1669 i poz. 1693.

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.⁹).

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 w sprawie kierowania do zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych (Dz. U. z 2012 r. poz. 731)

III. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Cel strategiczny I : Promocja zdrowia

Cel operacyjny 1. Edukacja zdrowotna

Działania:

1. Prowadzenie oraz wspieranie działań edukacyjno – informacyjnych skierowanych do różnych grup wiekowych, mających na celu ograniczenie negatywnych skutków picia alkoholu
2. Prowadzenie oraz wspieranie działań mających na celu promocję zdrowego trybu życia.

Lp	Wskaźnik	Źródło
1.	Liczba działań edukacyjno – informacyjnych kierowanych do różnych grup wiekowych, na temat negatywnego wpływu alkoholu na zdrowie ;	Sprawozdanie z Ankiety PARPA G1, ROPS w Białymstoku,
2.	Liczba działań promujących zdrowy styl życia	Gminy Województwa Podlaskiego, ROPS w Białymstoku

Cel operacyjny 2. Szkolenie kadr

Działania :

1. Realizacja konferencji, seminariów, szkoleń dla przedstawicieli różnych grup zawodowych zajmujących się profilaktyką uzależnień oraz problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie

⁹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 1693.

2. Organizacja oraz wspieranie organizacji superwizji dla osób pracujących w obszarze profilaktyki uzależnień

Lp	Wskaźnik	Źródło
1.	Liczba przeprowadzonych szkoleń, konferencji, seminariów związanych z problematyką FASD, uzależnień od alkoholu oraz przemocy w rodzinie	Gminy Województwa Podlaskiego, ROPS w Białymstoku, WOPiTU
2.	Liczba zrealizowanych super-wizji dla osób pracujących w obszarze profilaktyki uzależnień	Gminy Województwa Podlaskiego, ROPS w Białymstoku, WOPiTU

Cel operacyjny 3. Wspieranie samorządów gminnych w zakresie prowadzonej przez nich profilaktyki lokalnej

Działania :

1. Organizowanie spotkań, seminariów dla przedstawicieli samorządów gminnych w zakresie prowadzonej przez nich profilaktyki lokalnej .

	Wskaźnik	Źródło
1.	Liczba inicjatyw wspierających samorządy gminne w realizacji profilaktyki lokalnej	ROPS w Białymstoku

Cel strategiczny II. Profilaktyka

Cel operacyjny 1. Rozwój profilaktyki uniwersalnej

Działania :

1. Prowadzenie oraz wspieranie działań edukacyjnych i rekomendowanych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży realizowanych w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, uwzględniających aktywność kulturalną i sportową
2. Prowadzenie oraz wspieranie programów rozwijających kompetencje wychowawcze dorosłych, sprzyjających kształtowaniu postaw prozdrowotnych wśród dzieci i młodzieży

Lp.	Wskaźnik	Źródło
1.	Liczba gmin w których są prowadzone programy profilaktyczne realizowane w środowisku szkolnym oraz pozaszkolnym, kierowanych do dzieci i młodzieży	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku
2.	Liczba gmin, w których prowadzone inne programy profilaktyczne z obszaru profilaktyki uniwersalnej.	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku

Cel operacyjny 2. Rozwój profilaktyki selektywnej

Działania:

1. Upowszechnianie i wdrażanie programów profilaktycznych z obszaru profilaktyki selektywnej, kierowanych do dzieci i młodzieży
2. Wspieranie programów z obszaru profilaktyki selektywnej kierowanych do rodziców i wychowawców

Lp.	Wskaźnik	Źródło
1.	Liczba programów z obszaru profilaktyki selektywnej kierowanych do dzieci i młodzieży realizowanych w środowisku szkolnym i pozaszkolnym	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku
2.	Liczba programów innych niż rekomendowane z obszaru profilaktyki selektywnej kierowanych do rodziców i wychowawców dzieci i młodzieży	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku

Cel operacyjny 3. Rozwój profilaktyki wskazującej

Działania :

1. Wspieranie realizacji oddziaływań terapeutycznych adresowanych do osób eksperymentujących oraz uzależnionych od alkoholu
2. Upowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktycznych z zakresu profilaktyki wskazującej
3. Wspieranie programów oraz działań profilaktycznych i naprawczych dla osób osadzonych w zakładach penitencjarnych

Lp.	Wskaźniki	Źródło
1.	Formy działań profilaktycznych adresowanych do osób eksperymentujących oraz uzależnionych od alkoholu	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku, WOPiTU
2.	Liczba gmin, w których prowadzono programy z zakresu profilaktyki wskazującej	Sprawozdanie PARPA G1, ROPS w Białymstoku
3.	Liczba działań podjętych wobec osób osadzonych w zakładach karnych	ROPS w Białymstoku Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Białymstoku

Cel strategiczny III. Redukcja szkód, rehabilitacja (readaptacja, reintegracja) zdrowotna, społeczna i zawodowa

Cel operacyjny 1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz zagrożonych marginalizacją społeczną

Działania :

1. Wspieranie działalności placówek leczenia odwykowego, wobec których Samorząd Województwa jest organem założycielskim poprzez finansowanie programów zmierzających do poprawy jakości świadczonych usług
2. Wspieranie funkcjonowania oraz rozwoju podmiotów leczenia odwykowego oraz punktów konsultacyjnych
3. Wspieranie organizowania i wyposażania centrów integracji społecznej

4. Prowadzenie i wspieranie działań mających na celu zwiększenie dostępności pomocy dla dzieci ze spektrum FASD oraz ich rodzin

Lp.	Wskaźniki	Źródło
1.	Liczba działań wspierających placówki leczenia odwykowego, wobec których samorząd Województwa jest organem założycielskim	ROPS w Białymstoku
2.	Liczba punktów konsultacyjnych udzielających pomocy dla osób z problemem alkoholowym oraz ich rodzin	Sprawozdanie PARPA G1
3.	Liczba funkcjonujących CISów	Sprawozdanie PARPA G1
4.	Liczba placówek pomagających dzieciom ze spektrum FASD	ROPS w Białymstoku

IV. MONITORING I WDRAŻANIE PROGRAMU

1. Harmonogram i finansowanie Programu

Wdrażanie Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2019 – 2021 ma charakter ciągły i otwarty, stąd też odstąpiono od określenia harmonogramu realizacji działań cząstkowych w poszczególnych latach. Z uwagi na dynamikę zjawisk społecznych związanych z używaniem napojów alkoholowych, za celowe uznano pozostawienie pewnej elastyczności co do wymiaru jak i terminów działań. Dlatego nie narzuca się działań na poszczególne lata jego obowiązywania. Wszystkie wymienione w nim zadania mają być realizowane przez cały czas obowiązywania Programu. Na finansowanie realizacji zadań wynikających z Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2019 – 2021 Samorząd Województwa Podlaskiego przeznacza środki pochodzące z opłat za wydanie zezwoleń na obrót hurtowy napojami o zawartości do 4,5 % alkoholu oraz piwem, a także napojów zawierających powyżej 4,5 % do 18% alkoholu.

2. Monitoring Programu

W celu osiągnięcia celów Programu i zweryfikowania czy zakładane zadania są realizowane zgodnie z harmonogramem prowadzony będzie monitoring określonych wskaźników. Celem monitoringu będzie uzyskanie informacji zwrotnej na temat realizacji

programu. Monitoring „Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2019 – 2021” pozwoli ocenić postępy wynikające z prowadzonych działań. Za monitoring „Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2019-2021” odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku.

3. Realizatorzy Programu

- Samorząd Województwa Podlaskiego i jego jednostki, samorządy gminne, powiatowe i ich jednostki.
- Wojewódzki Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień
- Organizacje pozarządowe, kościoły
- Służba więzienna
- Policja
- Podmioty lecznicze

Spis wykresów

Wykres 1. Ilość wypijanego alkoholu w kraju (średnio na 1 mieszkańca w litrach 100% alkoholu).....	4
Wykres 2. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w województwie podlaskim....	5
Wykres 3. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy).....	6
Wykres 4. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne).....	6
Wykres 5. Beneficjenci punktów konsultacyjno – informacyjnych dla osób z problemem alkoholowym w województwie podlaskim.....	8
Wykres 6. Liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu.....	9
Wykres 7. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy w ramach grup roboczych, w skład których wchodził członek GKRPA.....	11
Wykres 8. Liczba działań podejmowanych przez gminne komisje wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w województwie podlaskim w 2017 roku.....	12
Wykres 9. Grupy pomocowe i samopomocowe w województwie podlaskim w 2017 roku.....	13
Wykres 10. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w gminach województwa podlaskiego z powodu alkoholizmu.....	14
Wykres 11. Liczba dzieci objętych wsparciem placówek specjalistycznych.....	17

Spis tabel

Tabela 1. Instytucje i grupy działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinach w województwie podlaskim w 2017 roku.....	13
Tabela 2. Picie napojów alkoholowych przez młodzież (dane ogólnopolskie).....	15
Tabela 3. Działania z obszaru profilaktyki szkolnej i środowiskowej w 2017 r.....	16